

7. Синиця І.О. Педагогічний такт і майстерність учителя. - К.: Радянська школа, 1981. – 319 с.

С.П.Білоконний

АНАЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ РЕФЛЕКСИВНИХ УМІНЬ СТУДЕНТІВ ПЕДУНІВЕРСИТЕТУ

В статті розглядається один з аспектів навчальної діяльності студентів педуніверситетів, який має важливе значення в формуванні рефлексивних умінь майбутніх фахівців.

One of aspects of educational activity of students of pedagogical universities, which matters important in forming of reflexions abilities of future specialists, is examined in the article.

Актуальність дослідження. Сучасний етап розвитку освіти в Україні характеризується істотним зростанням вимог до педагогічної діяльності. На якісно новому рівні розглядаються питання прийняття педагогічних рішень, які орієнтуються на досягненні оптимальних для заданих цілей результатів навчально-виховного процесу. Резервом удосконалення навчального процесу в школі, в основі якого лежить “визнання особистості учня як найвищої соціальної цінності”, є найповніше використання і розвиток творчого потенціалу педагогічних працівників, що визначається їх вміннями:

- бачити перспективу;
- аналізувати та прогнозувати розвиток особистості учня;
- робити педагогічну працю високорезультативною.

Діяльність педагога в умовах сьогодення вимагає ініціативності, творчості, допитливості й невпинного пошуку нових шляхів розв’язання проблем та новітніх технологій навчання. Адже “той, хто на все життя обирає педагогічну професію, має володіти бодай тьма особливостями: умінням шанувати і любити людей більше себе; умінням пожиттєво набувати знання і різновиди людського досвіду – теоретичний, практичний, естетичний; умінням передавати різновиди досвіду учням” [2, с. 117].

Важливість аналітичної діяльності в педагогічній роботі та великі утруднення в її здійсненні, які існують у шкільній практиці,

обумовлюють необхідність спеціального вивчення та формування важливої виробничої функції вчителя.

Мета нашої статті – з'ясувати, які саме види роботи, що мають аналітичний характер, сприяють формуванню рефлексивних умінь студентів вищої педагогічної школи.

Науковці зазначають, що аналіз (від грец. – розклад, розчленування) – це логічний прийом пізнання, що являє собою розумове розчленування предмета (явища, процесу) на частини, елементи чи ознаки, їх співставлення та послідовне вивчення з метою визначення сутєвих, тобто необхідних і певних, якостей [5, с. 3-4].

Ефективність будь-якої діяльності визначається психологічною та практичною готовністю її виконувати. Так, наприклад, С. Рубінштейн, визначаючи внутрішню готовність особистості реалізувати діяльність, підкреслював, що “психологічний світ особистості з позицій функціонування психічних процесів, поділяється на дві категорії: стимулюючу й виконавчу” [5, с. 124].

Психолого-педагогічна література досліджує готовність до різних видів праці. Найбільш значущими у розв'язанні проблеми готовності до педагогічної діяльності є праці В.Сластьоніна, Н.Кузьміної, О.Абдуліної, О.Мороза, В.Бондаря, Л. Кондрашової, І.Зязюна, М.Д'яченка, Л.Кандибовича та ін.

Готовність до професійної діяльності студентів педуніверситету, на думку більшості науковців, має включати такі компоненти:

№ п/п	Назва компоненту	Сутнісна характеристика
1.	Мотиваційний	інтерес та позитивне ставлення до обраної професії
2.	Орієнтаційний	знання особливостей та умов професійної діяльності, вимог до особистості спеціаліста
3.	Операційний	оволодіння вміннями, навичками та способами професійної діяльності, аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення тощо

№ п/п	Назва компоненту	Сутнісна характеристика
4.	Вольовий	самоконтроль
5.	Рефлексивний	самооцінка власної професійної підготовки, ефективності вирішення професійних задач
6.	Практичний	стійка, чітко виражена потреба здійснювати діяльність

Враховуючи зазначені вище позиції, ми розуміємо готовність до аналітичної діяльності як внутрішню властивість особистості, що проявляється у:

- спрямованості на аналітичну діяльність (особистість переконана щодо необхідності здійснення цієї діяльності та внутрішньо на неї зорієнтована);
- оволодінні цією діяльністю (особа знає, як здійснювати аналітичну діяльність, маючи певні уміння та навички).

Вважаємо, що структура готовності до аналітичної діяльності охоплює:

- активне позитивне ставлення до аналітичної діяльності в роботі вчителя;
- розуміння сутності аналітичної діяльності, ролі та її місця у професійній діяльності вчителя;
- усвідомлення необхідності педагогічного аналізу, розвитку аналітичних здібностей;
- уміння здійснювати педагогічний аналіз навчально-виховного процесу в цілому та окремих його елементів;
- активне застосування засвоєних теоретичних знань у процесі здійснення аналітичної діяльності;
- стійку потребу здійснювати педагогічний аналіз на різних етапах освітнього процесу та його рефлексії;
- розвиток здатності до професійного самовдосконалення, що включає самооцінку й самоаналіз своєї професійної готовності визначати та виконувати педагогічні завдання.

Слід зазначити, що визначені компоненти взаємопов'язані та взаємообумовлені. Вони суттєво впливають на інтеграцію здібностей особистості до аналітичної діяльності.

Навчання – одне з основних понять дидактики. У

сучасній школі – це цілеспрямований процес взаємодії між учителем та учнями з метою їхнього розвитку освіти й виховання. Нова стратегія освіти в Україні передбачає особистісно орієнтоване навчання. Сутністю його є партнерство всіх учасників навчально-виховного процесу, утвердження гуманізму, стимулювання до творчості й самореалізації як учнів, так і вчителів.

Сьогодні у школах світу переважає класно-урочна форма організації навчання, незважаючи на те, що дидактичним поняттям “клас”, “урок” понад 400 років. Урок – це “відрізок” навчального процесу, який є закінченим у смисловому, часовому й організаційному відношенні. Не зважаючи на малу тривалість, уроки мають ті структурні компоненти, які характеризують процес навчання в цілому, зокрема: цільовий, стимуляційно-мотиваційний, змістовий, операційно-діяльнісний, контрольно-регульовальний та оцінно-результативний [4, с. 276]. Від ефективності уроків залежить ефективність навчального процесу.

У студентів вищої педагогічної школи необхідно сформувані розуміння того, що, перш ніж провести урок, вчитель має до нього ретельно підготуватися.

Підготовка уроку – це вибір такої організації навчально-виховного процесу, яка в даних конкретних умовах забезпечить найвищий кінцевий результат. Так, наприклад, видатний педагог К. Ушинський наголошував, що “кожен урок повинен бути для наставника завданням, до виконання якого він прагне, обдумуючи його завчасно: кожним завданням необхідно чогось досягти, зробити подальший крок і змусити весь клас зробити цей крок”.

Провідні науковці (Ч.Куписевич, В.Онищук, І.Підласий, Н.Мойсеюк, О.Савченко та ін.) у підготовці вчителя до уроку виділяють три етапи:

а) діагностика зводиться до уточнення всіх обставин проведення уроку: можливостей учнів, мотивів їхньої діяльності та поведінки, інтересів і здібностей, запитів і нахилів, рівня підготовки, характеру навчального матеріалу та його особливостей, структури уроку тощо;

б) прогнозування забезпечує оцінку різних варіантів проведення майбутнього уроку і вибір з них найоптимальнішого;

в) планування – завершальна стадія підготовки, в ході якої

створюється план управління пізнавальною діяльністю учнів.

Формула ефективності уроку об'єднує дві складові: ретельність підготовки і творчість ведення. В основі творчої праці вчителя лежить передусім уміння аналізувати власну педагогічну діяльність на уроці. Видатний педагог, майстер учительської справи В. Сухомлинський підкреслював, що “сильним, досвідченим стає той педагог, який уміє аналізувати свою працю ...” [6, с. 154].

Аналіз будь-якого уроку, на думку С.Кульневича, являє собою “комплексний підхід, в якому психологічний, педагогічний, змістовний, методичний та предметний аспекти тісно взаємопов'язані” [3, с. 5].

Під час аналізу вчитель має можливість подивитися на свій урок як сторонній спостерігач, сприйняти його як цілісне явище, цілеспрямовано осмислити сукупність власних теоретичних знань, способів, прийомів діяльності в їх практичному втіленні у взаємодії з класом та окремими учнями. Це – рефлексія, яка дозволяє оцінити сильні й слабкі сторони власної діяльності, визначити приховані резерви, уточнити окремі моменти індивідуального стилю діяльності.

Шкільна практика свідчить, що аналіз уроку як процес осмислення і самопізнання формує у вчителя аналітичні здібності й рефлексивні уміння; виховує інтерес та викликає необхідність вивчати сучасні проблеми навчання та виховання.

Отже, аналітична діяльність вчителя (уміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між умовами своєї педагогічної діяльності і засобами досягнення освітніх цілей, між педагогічними впливами на учня та їх наслідками, між способами своїх дій і кінцевим результатом уроку) дозволяє йому правильно сформулювати цілі і завдання власної діяльності та діяльності учнів, чітко спланувати й передбачити результати педагогічного процесу.

Уміння здійснювати спостереження за складними педагогічними явищами, аналізувати їх, узагальнювати й робити обґрунтовані наукові висновки виступають дієвим засобом становлення та вдосконалення професійно-педагогічної майстерності.

Література

1. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
2. Зязюн І.А., Сагач Г.М. Краса педагогічної дії. – К.: Освіта, 1997. – 242 с.
3. Кульневич С.В., Лакоцетина Т.П. Анализ современного урока. – Ростов-н/Д: ТЦ “Учитель”, 2002. – 176 с.
4. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка. –К.: ВАТ “КДНК”, 2001. – 608 с.
5. Рубинштейн С.Л. Проблемы общей психологии. – М.: Педагогика, 1973. – 423 с.
6. Сухомлинський В.О. Вибрані твори в бт. – К.: Рад. школа, 1976. –Т.2. – 346 с.

Л.В. Петько

СТИМУЛЮВАННЯ КОМУНІКАТИВНОСТІ ПІДЛІТКІВ У ПОЗАКЛАСНІЙ РОБОТІ

В статье рассматривается процесс стимулирования коммуникативности подростков в процессе туристско-краеведческой деятельности.

The article is discovered understanding of “communicative” of teenager’s personality and its stimulation in process of touristic activity in the educational process in the comprehensive school.

Учителю “важливо враховувати у своїй роботі те, що спілкування – це багатогранне задоволення потреби людини в людині [1, с. 8]”, від чого залежить психологічний клімат у колективі, ставлення до навчання та суспільно-корисної роботи та їх результати.

До важливих особливостей внутрішнього життя тургрупи ми відносимо самовизначення підлітка в групі, усвідомленість і цілеспрямованість діяльності, дійову групову емоційну ідентифікацію продуктивності діяльності тургрупи і кожного його члена, самостійність, відповідальність, міжособове спілкування, етичну спрямованість, високу згуртованість.

Тому соціально-комунікативну активність особистості можна розглядати як її здатність уміти не тільки підкорятися, але і розпорядитися на користь соціальної групи і громади, усвідомлення групових, громадських і особистих інтересів,